

Oslo, 01.06.12

Høringssvar- endringer i straffeloven av 1902 og 2005

FMSO er fellesorganisasjonen til landets sentre mot incest og seksuelle overgrep og representerer 18 av landets 22 sentre, samt Dixi Ressurssenter for voldtatte.

FMSO og landets sentre mot incest og seksuelle overgrep ønsker velkommen skjerpelse av lovverket rundt seksuelle overgrep, og er fornøyd med at mange av de prinsipielle endringene som ligger i straffeloven av 2005 kan bli en realitet nå. Med bakgrunn i at sentrene har som primær oppgave å være til støtte for voksne mennesker som har opplevd overgrep enten som barn eller som voksne, så vil noen av endringene være mer nærliggende å uttale seg om enn andre, og vårt høringssvar gjenspeiler det, uten at det i det ligger en prioritering fra vår side av hvilken samfunnsmessig betydning de ulike forslagene har.

Alle foreslåtte endringer som innebærer å endre dagens straffelov i tråd med straffeloven av 2005 støttes i all hovedsak uten videre kommentarer, da det etter vårt skjønn er forbedringer og endringer som med fordel kunne vært gjennomført på et tidligere tidspunkt.

Personforfølgelse

Vi mener det er viktig med et lovverk som gjenspeiler det alvor vi legger i den enkelte atferd, og finner forslaget om en helt ny bestemmelse som dekker de grovere tilfeller av forfølgelse som bedre enn å legge til ord i allerede eksisterende bestemmelser. Dette fordi vi anser det forslaget som mest klargjørende i forhold til alvorsbetraktningene.

Gjerningsbeskrivelsen i voldtektsbestemmelsen

Skal det påføres nytt tillegg for å fange opp alle tilfeller av ufrivillig seksuelle opplevelser ved å ha med et punkt hvor manglende samtykke blir fremtredende element i gjerningsbeskrivelsen?

Vi deler departementets syn på at det kan være vanskelig å føre bevis for manglende samtykke, og for vårt vedkommende blir det og et spørsmål om hva som i tilfelle vil legges i begrepet manglende samtykke, når er det oppfylt, i hvilke situasjoner. Vi har en viss bekymring for om innføring av et nytt punkt som utelukkende handler om manglende

samtykke vil flytte fokus fra gjerningspersonens handlinger og over på fornærmedes atferd eller passivitet. Vi ønsker ikke en utvikling i retning av «hvor mye nei sa du?»

Vi ser at dette spørsmålet har både fordeler og ulemper ved seg, og vi tenker at kunnskap om utsatte for overgrep kan bøte på mange av de utfordringene vi ser i den praktiske anvendelsen av lovverket, og tror ikke nødvendigvis lovverket i seg selv er den største svakheten. Vi påpeker da at vi *ikke* vurderer den praktiske hverdag å være sammenfallende med beskrivelsen fra departementet om at voldtektsbestemmelsens kriterier ikke er strenge, at det skal lite til for at en situasjon skal falle inn under begrepene. På mange måter har nok vår erfaring vært at lovverket her er tilstrekkelig, men kunnskapen ofte for lav hos den som sitter i vakta hos politiet og skal møte en utsatt og ta imot en anmeldelse om seksuelle overgrep. Fra tid til annen opplever vi at mennesker blir bedt om å tenke seg nøye om, at det legges uforholdsmessig mye trykk på at saken kommer til å bli henlagt så det er ingen vits i å anmelde, at siden det ikke er vold og trusler så er det ikke voldtekt, og også beskjed om å ikke komme å rope "ulv ulv", eller endatil avvist og må gå med uforrettet sak.

Det er i tillegg et generelt behov for økt kunnskap om utsattes sårbarhet for gjentatte overgrep i stedet for at dette i mange tilfeller synes å bli vurdert som et mindre troverdig trekk ved den utsatte som kommer igjen med flere historier.

Ut fra Kripos sin siste rapport om voldtekt fremheves festvoldtektene som den største gruppen voldtekter. Dette er en sannhet med modifikasjoner som gir et unyansert bilde av hvor skoen trykker. Festvoldtektene er den gruppen voldtekter som det blir anmeldt flest av, men det er etter vår erfaring ikke her det skjer flest voldtekter totalt sett. Relasjonsvoldtektene representerer etter Dixi sin undersøkelse den største gruppen, men disse utsatte anmelder sjelden. For disse tilfellene tror vi at et nytt punkt d som fokuserer på «på annen måte» og det manglende samtykke kan ha en stor og avgjørende verdi for om denne gruppen velger å anmelde, og på den bakgrunn støtter vi forslaget om å ta inn et nytt punkt. Vi velger i tillegg å komme med den påstand at den største flaskehalsen er den utsattes første møte med politiet, når det ikke er en etterforsker med spesiell kompetanse på seksuelle overgrep og hva som skjer med mennesker som har opplevd overgrep.

Til spørsmålet om det er behov for en lignende bestemmelse i de tilfeller der noen får noen andre til å ha ufrivillig seksuell omgang med hverandre vil vi anbefale sterkt at en slik bestemmelse kommer. Det er her vi kan stå overfor situasjoner hvor relasjonene er så preget av psykisk maktutøvelse at det ikke er nødvendig med fysisk vold i den aktuelle situasjon eller trusler gjennom ord, og som heller ikke nødvendigvis havner inn under «ikke kan motsette seg», men hvor det like fullt er en integritetskrenkelse for den ene eller begge parter.

Forberedelse til tvangsekteskap

Ingen ytterligere kommentar

Formidling av prostitusjon

Forslaget til endring støttes uten ytterligere kommentar

Å få en person til å utføre seksuelle handlinger med seg selv som svarer til seksuell omgang likestilles med at gjerningspersonen har seksuell omgang med fornærmede

Forslaget til endring støttes uten ytterligere kommentar

Endring av samleiedefinisjonen

Forslaget til endring støttes uten ytterligere kommentar

All seksuell omgang (inkludert kvalifisert seksuell handling) med barn under 14 år betegnes som Voldtekt

Denne endringen er svært viktig, fordi den dragkamp som har vært til nå i forhold til om handlingene skal karakteriseres som seksuell handling eller seksuell omgang har vært uverdig sett fra den utsattes ståsted, og har også ført til rettsavgjørelser med svært urimelig resultat som også departementet viser til i sin fremstilling.

Det er også slik at siden dette er en av de store endringer som allerede er vedtatt i straffeloven av 2005, har vi i ganske mange år allerede visst om at denne tenkningen skal realiseres og det har vært uheldig for dem som etter 2005 har havnet i nettopp dette skjæringspunktet under rettsbehandling. Vi er av den oppfatning at endring av dagens straffelov på dette punktet er av stor betydning.

Vi stiller i denne sammenheng spørsmål ved at endringen bare skal gjelde for strl § 195 som retter seg mot barn under 14 år. Det er etter vårt skjønn både et uforståelig og kunstig skille opp mot 16 år og strl § 196, da begrepet seksuell omgang etter dette vil ha et ulikt innhold alt etter om det skjer med en på 14 eller en på 15. Begge er under lavalder, og selv om vi ser at det kan ha betydning for strafferammer, ber vi om at det tas en vurdering på også denne bestemmelsen.

Ramme den som forleder to mindreårige til å ha seksuell omgang med hverandre

Vi støtter forslaget til endring, der overgriper får to mindreårige til å ha seksuell omgang med hverandre uten selv å være fysisk delaktig. Når det gjelder spørsmålet fra departementet om en slik bestemmelse bør være forbeholdt barn under 14 år mener vi bestemt at den bør favne opp til 16 år, da vi ikke kan se noen grunn til å behandle disse ulikt. Det er svært viktig at en ikke ser det enkelte overgrep løsrevet fra den overgrepsrelasjon som er etablert mellom

partene. Denne bindingen er virksom både før under og etter selv de fysiske handlingene, og således også uavhengig av om en person er 14 eller 15 år.

Skal barnets alder være et objektivt straffbarhetsvilkår i saker om seksuelle overgrep

Vi mener helt klart at alder skal være et objektivt straffbarhetsvilkår, og er også spørrende til hvorfor det er en aktsomhetsvurdering i forhold til alder mellom 14 og 16 år, men i sum mener vi det er prinsipielt viktig å innta det syn at enhver voksen aktivt må forsikre seg om at aktuell partner er over seksuell lavalder. Dette prinsipp mener vi er viktig å målbære uavhengig av om fravær av dette vilkår har endret rettspraksis eller ei.

Organisering av liv-forestillinger av seksuelle overgrep

Forlag til endring støtes uten ytterligere kommentar

Foreldelse

Vi uttaler oss spesielt i forhold til foreldelsesreglene knyttet til seksuelle overgrep mot barn

Dagens utskutte foreldelsesfrist gir etter vårt skjønn og vår erfaring ikke tilstrekkelig mulighet til å forfølge en sak rettslig. Nyere forskning (Lisa-undersøkelsen) viser at det tar i snitt over 17 år fra siste overgrep til den utsatte velger å fortelle om det. Da vil det også være mange som bruker både kortere og endatil lenger tid. Det er nærmest et likhetstrekk hos utsatte for seksuelle overgrep at de ikke forteller hva som har skjedd dem før det har gått betydelig tid. Vi kan arbeide for at utsatte for overgrep skal makte å fortelle på et tidligere tidspunkt, men etter møter med flere tusen misbrukte kvinner og menn hvert eneste år, er det sentrenes opplevelse at tiden det tar er et nærmest entydig fenomen som går igjen hos de aller fleste utsatte, som det etter vårt skjønn er behov for at vi som samfunn har forståelse for, fremfor å kreve eller forvente at de skal klare å stå frem på et tidligere tidspunkt. De aller fleste som er brukere av sentrene rundt om i landet har ikke anmeldt sine saker, og flertallet av disse vil allerede være foreldet. For mange hadde det vært nyttig å få prøvd sin sak, selv mange år etter, fordi det i en bearbeidelsesprosess for mange handler om å ta makta over eget liv tilbake, og i det vil det for mange handle om muligheten til å anmelde.

Vi tenker ikke at behovet for straff avtar med årene, eller at adgangen til å stille overgriper til ansvar bør falle bort i overgrepssaker på samme måte som det kan sies å gjøre i forhold til andre typer straffbare forhold. Gjentakelsesfaren for overgriper er som kjent svært høy, noe som innebærer at det er stor sannsynlighet for at en overgriper vil fortsette sine bedrifter livet gjennom. Vi tenker på den bakgrunn også slik at styrken i de individualpreventive og de allmennpreventive hensyn for straffeforfølgelse ikke avtar med tiden snarere tvert imot.

Å fjerne regler om foreldelse er også en vridning fra hensyn til lovbryster til hensyn til den fornærmede, en forskyvning som vi finner svært viktig og nødvendig.

Verdien av vitneprov og andre bevis svekkes med tiden, men i disse sakene vil det uansett ofte være tale om lang tid etter den straffbare handling er utført, det er nettopp grunnen til behovet for å se på reglene om foreldelse. I disse sakene vil det sjelden være tale om andre bevis enn den utsattes historie, så det blir i de fleste tilfeller et spørsmål om hvilken historie man velger å tro på, og begge parters historie er like gammel og har samme grad av svakheter ved seg i så henseende.

Det antas at tiden gir økt fare for at rettsavgjørelser kan bli feil, og vi er av den oppfatning at dette hensynet ikke skal ha mindre vekt i fremtiden, men det i seg selv er ikke grunn god nok til å beholde foreldelsesreglene, og den problemstillingen er like virksom uavhengig av om det er 10, 20 eller 30 år etter den påståtte gjerning skal ha skjedd.

Den lange tiden etter ugjerningen kan innebære praktiske ulemper ved etterforskningen, og det nevnes også at det kan true rettssikkerheten til den tiltalte, og vi ser at flere saker kan ende med frifinnelse grunnet bevisets stilling eller henleggelse på bevisets stilling. Så er spørsmålet om det kan tenkes å bli en belastning for fornærmede.

Om en sak blir henlagt på grunn av foreldelse eller henlagt på grunn av bevisets stilling, kan man tenke seg vil kjennes vanskelig, men vi er totalt sett av den oppfatning at også utsatte for overgrep kan skjønne at bevisene ikke alltid holder etter så langt tid, men det er mindre forståelig at de blir fratatt retten til å få prøvd saken sin, fordi samfunnet har bestemt at vi skal vektlegge hensynet til overgriper høyere enn dem etter et gitt antall år. Nå er det heller ikke bare et spørsmål om straff, men også et spørsmål om erstatning som vi tenker kan være minst like viktig. Vi antar at foreldelsesreglene i kriteriene for voldsoffererstatning tilsvarende må fjernes om dette forslaget blir endelig vedtatt, og da tenker vi både i forhold til sivilrettslige krav mot skadevolder samt de allerede etablerte offentlige ordninger som kontoret for voldsoffererstatning og erstatningsnemda for voldsofre.

Vår erfaring er at bare et mindretall av utsatte for overgrep velger å søke erstatning, og tenker at det også er en måte å ta makta tilbake på, og ikke minst at de er blitt trodd av samfunnet.

Vi tenker at det foreslårte, saker som gjelder mindreårige, er en for snever avgrensning. Vi kan ikke se noen grunn til at forhold som dømmes etter strl § 192 Voldtekstparagrafen skal foreldes. Det er mer likhetspunkter enn ulikheter mellom utsatte for overgrep enten det handler om voldtekt eller overgrep mot mindreårige. Signalet til både utsatte og overgripere, og ikke minst potensielle voldtektsforbrytere er av samme vesentlige betydning som for saker som gjelder mindreårige.

Vi følger heller ikke begrunnelsen for å unnta forsøk eller medvirkning. Vi er opptatt av at hvis vi først tenker at seksuelle overgrep er så alvorlige at vi ikke lar slike saker bli strafferettslig foreldet, så innlemmer det også forsøk på og medvirkning til seksuelle overgrep.

Bør det gjelde egne regler for unge lovbrytere? Vi anser det som et svært uheldig skille om den utsatte som har en mindreårig overgriper opplever at saken foreldes, men en annen utsatt som har en eldre overgriper ikke trenger bekymre seg for det.

Vi vet også noe om at rundt 50 % av overgriperne starter sin karriere fra rundt 14 års alder, så det vil være et betydelig andel overgrep som da fortsatt foreldes kun på grunn av overgriperens alder ved utførelse, og det kan vi ikke se at har gode grunner for seg.

Vi er også opptatt av at det betydelige antall tilfeller av søsken-incest blir sett på som like alvorlig og straffverdig som andre relasjoners overgrep. Det kan virke som samfunnet ikke ser like tungt på disse sakene, eller ikke forholder seg til at det skjer i det omfang vi opplever at det gjør. De som opplever overgrep fra sine søsken, stesøsken, adoptivsøsken, fostersøsken har minst like vanskelig for å si fra om hva som har skjedd dem, og konsekvensene for disse utsatte er av samme grad og karakter som andre utsatte.

Signaleffekten til barn og ungdom er også viktig, da vi vet at en betydelig andel overgrep skjer mellom jevnaldrende i ungdomstiden. (Nova 2007)

Utskutt foreldelsesfrist også i saker om brudd på avvergeplikten

Forslag til endring støttes uten ytterligere kommentar

Bistandsadvokat til drepte barn, som ivaretar barnets interesser i tilfeller der omsorgspersoner er mistenkt for drapet.

Forlag til endring støttes uten ytterligere kommentar

Utvidelse av minstetid og tidsramme ved dom på forvaring

Ingen ytterligere kommentar

Ramme den som skaffer seg seksuell omgang med en person under 18 år i en særlig sårbar livssituasjon

Forslag til endring støttes uten ytterligere kommentar

Utvide straffansvaret for den som har befatning med overgrepbilder

Forslag til endring støttes uten ytterligere kommentar

Ramme den som overværer en live-forestilling som viser seksuelle overgrep

Forslag til endring støttes uten ytterligere kommentar

Utvidelse av grooming-paragrafen til også å omfatte den som avtaler et møte i den hensikt produsere fremstilling av overgrep eller som seksualiserer overgrep

Forslag til endring støttes uten ytterligere kommentar

Inger Lise Stølsvik

Linda Bakke

Daglig leder Fellesskap mot seksuelle overgrep

